

राज्यातील प्रत्येक जिल्ह्यातील युवकांना पर्यटन व आदरातिथ्य क्षेत्रातील प्रशिक्षण देऊन रोजगारक्षम बनविण्यासाठी प्रशिक्षण व क्षमताबांधणी योजना.

महाराष्ट्र शासन
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक टिडीसी : २०२३/०२/प्र.क्र.९३/पर्यटन
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : २७ डिसेंबर, २०२३.

प्रस्तावना :-

सन २०२३ - २४ च्या अर्थसंकल्पीय भाषणात प्रत्येक जिल्ह्यातील किमान ५०० युवकांना जल पर्यटन, कृषि पर्यटन, कॅराव्हान पर्यटन, साहसी पर्यटन, शाश्वत पर्यटन, तसेच आदरातिथ्य क्षेत्रात प्रशिक्षण देऊन रोजगारक्षम करण्यात येईल, अशी घोषणा करण्यात आली आहे.

२. सदर घोषणेस अनुसरून राज्यातील युवक / युवतींसाठी पर्यटन व आदरातिथ्य क्षेत्रातील प्रशिक्षण व क्षमताबांधणी योजना (Training and Capacity Building Scheme to make Youth Employable by Imparting Training in Tourism and Hospitality Sector) राबविण्याचे शासनाच्या विचारधीन होते.

शासन निर्णय :-

राज्यातील प्रत्येक जिल्ह्यातील ५०० युवक/ युवतींसाठी पर्यटन व आदरातिथ्य कौशल्य प्रशिक्षण देऊन रोजगारक्षम बनविण्यासाठी क्षमता बांधणी योजना व प्रशिक्षण योजना (Training and Capacity Building Scheme to make Youth Employable by Imparting Training in Tourism and Hospitality Sector) राबविण्यास मा.मंत्रीमंडळाच्या दि.१४ डिसेंबर, २०२३ च्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली आहे. त्यानुसार योजनेची अंमलबजावणी खालीलप्रमाणे करण्यात येईल :-

अ) स्वामी समर्थ महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ हॉटेल मॅनेजमेंट अँड कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी, सोलापूर (SSMIHMCT) येथे नॅशनल कौन्सिल फॉर हॉटेल मॅनेजमेंट आणि कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी (NCHMCT) च्या मान्यतेने अभ्यासक्रम राबविणे :-

१) नॅशनल कौन्सिल फॉर हॉटेल मॅनेजमेंट अँड कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी, नवी दिल्ली (NCHMCT) यांनी त्यांच्या दि.१५/०६/२०२३ च्या पत्रान्वये मान्यता दिल्यानुसार, NCHMCT ची मानके व निकषानुसार सन २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षापासून खालील अभ्यासक्रम राबविण्यात येतील:-

१. B.Sc Hotel & Hospitality Administration
२. Diploma in Food Production
३. Diploma in Bakery and Confectionery
४. Diploma in food and Beverage Service

२) याव्यतिरिक्त NCHMCT च्या मान्यतेने पुढील शैक्षणिक वर्षापासून खालील अभ्यासक्रम सुरु करण्यात येतील :-

Sr.No	Course	Duration	Qualification	Seats
१.	Craftsmanship course in food production	१½ years	१० th class pass	३०

२.	Craftsmanship course in food and beverages	२४ weeks	१० th class pass	३०
३.	Diploma in Front office Management	१½ years	१२ th class pass	३०
४.	Diploma in House Keeping	१½ years	१२ th class pass	३०
५.	Certificate Programme for skilling in Travel & Tourism	०६ months	१२ th class pass	३०

३) नॅशनल कॉन्सिल फॉर हॉटेल मॅनेजमेंट आणि कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी संलग्नित -स्वामी समर्थ महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ हॉटेल मॅनेजमेंट अँड कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी सोलापूर. या महाविद्यालयासाठी प्रस्तावित पदनिर्मितीस तत्वतः मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच महाविद्यालय ल्यापासून पहिली दोन वर्षे किंवा पदे नियमितरित्या भरली जातीलसुद्धा यापैकी जे अससी घडेल तोपर्यंत अध्यापकीय पदे बाह्यस्रोत यंत्रणेमार्फत भरण्यास खालील अटी व शर्तीच्या अधीन राहून मान्यता देण्यात येत आहे:-

- १) महाविद्यालयात अभ्यासक्रम सुरू करण्यासाठी आवश्यक पदे नॅशनल कॉन्सिल फॉर हॉटेल मॅनेजमेंट आणि कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी यांच्या मानकांनुसार व त्यांच्या सेवाप्रवेश नियम २००३ अनुसार भरण्यात येतील.
- २) पहिली दोन वर्षे किंवा पदे नियमितरित्या भरली जातील यापैकी जे आधी घडेल तोपर्यंत सर्व पदे बाह्यस्रोत यंत्रणेमार्फत भरण्यात येतील.
- ३) अध्यापकीय पदे तसेच अध्यापकेतर शासन निर्णय, वित्त विभाग दि.२७.०४.२०२२ अन्वये विहित कार्यपद्धतीनुसार अ.मु.स. (सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग व अ.मु.स./प्र.स.(व्यय), वित्त विभाग यांच्या उपसमितीची मान्यता घेऊन पदनिर्मिती करण्यात येईल.
- ४) निश्चित केलेली पदे एकाच वेळी न भरता, संस्थेमध्ये अभ्यासक्रम आणि विद्यार्थी संख्येत वाढ होईल त्या त्या प्रमाणात आवश्यकतेनुसार भरण्यात येतील.
- ५) महाविद्यालयातील लेखापाल, भांडारपाल व रोखपाल ही पदे वगळता इतर सर्व अध्यापकेतर पदे वित्त विभाग आणि उद्योग, उर्जा व कामगार विभागाच्या मार्गदर्शक तत्वानुसार विहित पद्धतीने बाह्यस्रोत यंत्रणेव्दारे भरण्यात येतील. लेखापाल, भांडारपाल व रोखपाल ही पदे वित्त व लेखा संवर्गातून प्रतिनियुक्तीने भरण्यात येतील.
- ४) महाविद्यालयासाठी वेतन आणि आस्थपना/ प्रशासकीय बाबीवरील खर्चाकरीता स्वतंत्र लेखाशिर्ष निर्माण करून सन २०२३-२४ या वित्तीय वर्षामध्ये होणाऱ्या खर्चाकरीता विभागाकडे उपलब्ध अर्थसंकल्पित तरतूदीमधून पुनर्विनियोजनाद्वारे आवश्यक वित्तीय तरतूद करण्यास तसेच पुढील कालावधीसाठी अर्थसंकल्पित तरतूद करण्यास खालील अटीच्या अधीन राहून मान्यता देण्यात येत आहे. विभागास वाढीव नियतव्यय उपलब्ध करून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे:-

- १) आवर्ती / अनावर्ती खर्चासाठी संस्था आर्थिकदृष्ट्या सक्षम होईपर्यंत संस्थेस पहिली ५ वर्षे शासनाकडून अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येईल. तदनंतर संस्थेने

विद्यार्थ्यांकडून मिळणारे शुल्क व इतर माध्यमातून निधी उभारून “स्वयंसहाय्यीत तत्वावर” अभ्यासक्रम राबविणे आवश्यक राहील.

ब) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाच्या Indian Institute of Scuba Diving of Aquatic Sports, (IISDA) या संस्थेला साहसी जल पर्यटन व पाण्याशी संबंधित आपत्कालीन बचाव प्रशिक्षण क्षेत्रातील राज्यस्तरीय संस्था म्हणून घोषित करून संस्थेच्या माध्यमातून युवकांसाठी विविध रोजगाराभिमुख साहसी जल पर्यटन व आपत्कालीन बचाव प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे:-

- साहसी जल पर्यटन व आपत्कालीन बचाव प्रशिक्षण देण्यासाठी Indian Institute of Scuba Diving of Aquatic Sports, (IISDA), तारकली, ता.मालवण, जि.सिंधुदुर्ग या संस्थेस राज्यस्तरीय प्रशिक्षण संस्था घोषित करण्यात येत आहे.
- या संस्थेमार्फत युवकांसाठी विविध रोजगाराभिमुख साहसी जल पर्यटन व आपत्कालीन बचाव प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यात येतील. संस्थेच्या माध्यमातून प्रशिक्षित मनुष्यबळाचा उपयोग मदत आणि पुनर्वसन विभाग, कौशल्य विकास विभाग, वन विभाग, गृह विभाग, नगर विकास विभाग, जिल्हा प्रशासन इ. विभागांना होईल.

१) संस्थेची उद्दिष्टे :-

- जल आणि साहसी पर्यटनाच्या माध्यमातून स्थानिक युवकांना रोजगार प्राप्त होण्यासाठी स्थानिक युवकांसाठी जलीय पर्यटन क्षेत्रासंबंधी कौशल्य विकास कार्यक्रम मुल्यदेय तत्वावर आणि राज्य / केंद्र शासनाच्या योजनांतर्गत अनुदानातून राबविणे.
- राज्य आणि केंद्रीय सुरक्षा यंत्रणासाठी किनारी आणि सागरी सुरक्षा प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविणे
- जलीय आपत्ती व्यवस्थापन संदर्भात प्रशिक्षण आणि जलीय आपत्ती प्रसंगी राज्य शासनास सहाय्य करणे.
- प्रशिक्षण कार्यक्रमांचा दर्जा राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय स्तराचा राखण्यासाठी संबंधित संस्थाबरोबर संलग्नता किंवा करार करणे.

२) संस्थेमार्फत राबविण्यात येणारे प्रशिक्षण कार्यक्रम :-

- पहिल्या टप्प्यात प्रत्येक जिल्ह्यातील ५ युवकांना स्कुबा डायव्हिंगचे व्यावसायिक प्रशिक्षण व ५ युवकांना बोट चालविणे आणि पाणी संबंधित जीवरक्षकाचे अशाप्रकारे राज्यातील ३६० युवकांना प्रशिक्षण देण्यात येईल.
- पुढील टप्प्यात १) जलपर्यटनाशी संबंधित विविध रोजगाराभिमुख प्रशिक्षण कार्यक्रम २) पर्यटकांसाठी स्कुबा डायव्हिंग, स्नॉर्केलिंग, कयाकींग इ. साहसी जलक्रीडा प्रशिक्षण कार्यक्रम ३) शासकीय संस्था /विभागांसाठी पाण्याशी संबंधित आपत्कालीन व बचाव कार्य प्रशिक्षण कार्यक्रम इ. सुरु करण्यात येतील.

३) संस्थेकरीता आवश्यक खर्च :-

- सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी आपत्ती व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ अंतर्गत मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील राज्य कार्यकारी समितीने दि.३१ मार्च, २०२३ रोजी झालेल्या बैठकीत दिलेल्या मान्यतेनुसार, राज्य आपत्ती धोके व्यवस्थापन निधी (SDRMF) मधून क्षमता बांधणी व पुर्व तयारीसाठी मदत व पुनर्वसन विभागास प्राप्त होणाऱ्या निधीतून रु.३,१८,६९,३६०/- (रुपये

तीन कोटी अठरा लक्ष एकोणसत्तर हजार तीनशे साठ फक्त) इतका निधी “क्षमता बांधणी व पुर्वतयारी” अंतर्गत उपलब्ध होईल.

क) आदरातिथ्य व पर्यटन क्षेत्रातील नामांकित प्रशिक्षण संस्था उदा. भारतीय पर्यटन एवं यात्रा प्रबंध संस्थान ग्वालियर (Indian Institute of Tourism & Travel Management Gwalior), Institute of Hotel Management, दादर, मुंबई तसेच राज्य शासनाच्या उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग आणि कौशल्य विकास विभागांतर्गत असलेल्या विविध संस्थांच्या माध्यमातून राज्यातील युवक/युवतींसाठी पर्यटन व आदरातिथ्य क्षेत्रातील प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे :-

- भारतीय पर्यटन एवं यात्रा प्रबंध संस्थान (Indian Institute of Tourism & Travel Management), ग्वालियर Institute of Hotel Management, दादर, मुंबई, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळा फेलोशिप प्रोग्रॅम आणि इन्टर्नशिप प्रोग्रॅम राबविण्यात तसेच राज्य शासनाच्या उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग आणि कौशल्य विकास विभागांतर्गत असलेल्या विविध संस्थांच्या माध्यमातून राज्यातील युवक/युवतींसाठी पर्यटन व आदरातिथ्य क्षेत्रातील प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- राज्यातील प्रत्येक जिल्ह्यातील युवक युवतींना पर्यटन व आदरातिथ्य कौशल्य प्रशिक्षण / देऊन रोजगारक्षम बनविण्यासाठी क्षमताबांधणी व प्रशिक्षण योजना (Capacity Building & Training Scheme) राबविण्यासाठी आवश्यक निधीसाठी स्वतंत्र लेखाशिर्ष निर्माण करून सन २४-२०२३ या वित्तीय वर्षामध्ये विभागाकडे उपलब्ध अर्थसंकल्पित तरतूदीमधून पुनर्विनियोजनाद्वारे वित्तीय तरतूद करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- क्षमता बांधणी व प्रशिक्षण योजनेअंतर्गत (Capacity Building & Training Scheme) भारतीय पर्यटन एवं यात्रा प्रबंध संस्थान (Indian Institute of Tourism & Travel Management), Institute of Hotel Management दादर, मुंबई महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळामार्फत फेलोशिप प्रोग्रॅम आणि इन्टर्नशिप प्रोग्रॅम तसेच राज्य शासनाच्या उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग आणि कौशल्य विकास विभागांतर्गत असलेल्या विविध संस्थांच्या माध्यमातून राज्यातील युवक / युवतींसाठी पर्यटन व आदरातिथ्य क्षेत्रातील प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
- प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यासाठी स्वतंत्र लेखाशिर्ष निर्माण करून सन २०२३-२४ या वित्तीय वर्षामध्ये विभागाकडे उपलब्ध अर्थसंकल्पित तरतूदीमधून रु.२६.५५ कोटी इतक्या निधीची पुनर्विनियोजनाद्वारे तरतूद करण्यास तसेच पुढील कालावधीसाठी अर्थसंकल्पित तरतूद करण्यासाठी विभागास वाढीव नियतव्यय उपलब्ध करून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध असून, त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०२३१२२७१७०२३२८१२३ आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(मदन सोंडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई.

२. मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. मंत्री (पर्यटन), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. सर्व मा.मंत्री, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्षनेता विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई
७. मा.विरोधी पक्षनेता विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
८. मा. सर्व विधानपरिषद सदस्य, विधानभवन, मुंबई
९. मा. सर्व विधानसभा सदस्य, विधानभवन, मुंबई
१०. मा.मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
११. अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. संचालक, पर्यटन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, मुंबई.
१४. महालेखापाल, महाराष्ट्र - १, (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई.
१५. महालेखापाल, महाराष्ट्र - २, (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), नागपूर.
१६. सर्व विभागीय आयुक्त
१७. सर्व जिल्हाधिकारी
१८. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई / सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
१९. निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई
२०. प्राचार्य, स्वामी समर्थ महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ हॉटेल मॅनेजमेंट अँड कॅटरिंग टेक्नॉलॉजी, सोलापूर (SSMIHMCT)
२१. प्राचार्य, भारतीय पर्यटन एवं यात्रा प्रबंध संस्थान (Indian Institute of Tourism & Travel Management), Institute of Hotel Management, दादर
२२. सर्व मंत्रालयीन विभाग
२३. निवड नस्ती, कार्यासन पर्यटन
